iO
INŠPIRATÍVNE OSOBNOSTI

Beh Afrikou
16 000 KILOMETROV • 16 KRAJÍN • 352 DNÍ

RUSS COOK
Najtvrdší týpek

MYSEĽ SILNEJŠIA AKO KILOMETRE

RUSS COOK

Najturdší týpek

MYSEĽ SILNEJŠIA AKO KILOMETRE

Preložila Linda Magáthová

MIX
Paper | Supporting responsible forestry
FSC® C014138
www.fsc.org

Russ Cook
HARDEST GEEZER: MIND OVER MILES

Copyright © Russell Cook 2024
First published as Hardest Geezer in 2024 by Ebury Spotlight, an imprint of Ebury.
Ebury is part of the Penguin Random House group of companies.

No part of this book may be used or reproduced in any manner for the purpose of training artificial intelligence technologies or systems. This work is reserved from text and data mining (Article 4(3) Directive (EU) 2019/790).

Cover Design © Juraj Vačko
Translation © Linda Magáthová, 2025
Slovak edition © DOT. vydavateľstvo, s. r. o., 2025

ISBN 978-80-69071-53-7

Túto knihu venujem svojej mame a svojmu otcovi.
Viem, že som vám neuľahčoval život, ale vy ste mi dali
silu a nezávislosť, aby som sa stal tým, kým som dnes.
Navždy vám budem vďačný za všetko, čo ste urobili.

„Cesta dlhá tisíce míľ sa začína jediným krokom."

Lao-c', *Dao De Jing*

Mediterranean Sea
Ras Angela
TUNISIA
MOROCCO
ALGERIA
LIBYA
EGYPT
WESTERN SAHARA
Red Sea
MAURITANIA
MALI
NIGER
CHAD
SUDAN
ERITREA
SENEGAL
GAMBIA
BURKINA FASO
DJIBOUTI
GUINEA -BISSAU
GUINEA
IVORY COAST
NIGERIA
CENTRAL AFRICAN REPUBLIC
SOUTH SUDAN
ETHIOPIA
SIERRA LEONE
LIBERIA
GHANA
TOGO
BENIN
CAMEROON
DEMOCRATIC REP. OF CONGO
UGANDA
KENYA
SOMALIA
GABON
RWANDA
BURUNDI
TANZANIA
CONGO
COMOROS
ANGOLA
ZAMBIA
MALAWI
ZIMBABWE
MOZAMBIQUE
NAMIBIA
BOTSWANA
MADAGASCAR
LESOTHO
ESWATINI
SOUTH AFRICA
Cape Agulhas
Atlantic Ocean
Indian Ocean
0
1000 miles
0
2000 km

OBSAH

	Prológ	13
1	Týpek v puberte	15
2	Týpek a hazard	25
3	Týpek na maratónoch	35
4	Najtvrdší týpek	43
5	Týpek naprieč kontinentom	53
6	Týpek v base	65
7	Týpek v rakve	75
8	Týpek v Afrike	85
9	Týpek na mizine	99
10	Týpek a šialenstvo	111
11	Týpek a smäd	123
12	Vracajúci týpek	133
13	Týpek pred hlavňou zbrane	145
14	Týpek v džungli	161
15	Týpek v zajatí	175
16	Týpek a úzkosti	189
17	Týpek v horách	199
18	Týpek v utajení	213
19	Týpek a zmeny nálad	225
20	Týpek a virály	235
21	Týpek v piesku	243
22	Týpek v slzách	255
	Epilóg	263
	Poďakovanie	267

PROLÓG

KONŽSKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA
DVE HODINY PO SÚMRAKU

Som tretí na sedadle motorky určenej pre jedného. Nemám si kde oprieť nohy. Cítim sa stiesnene a v napätí. Som spotený a špinavý.

Umieram od strachu.

Po oboch stranách sa rozprestiera hustý, nepreniknuteľný dažďový prales. Za mnou sa džungľou vinie úzka kľukatá cestička. A predo mnou? Ktovie? Neviem, kam ma berú. Netuším, čo majú v úmysle.

Viem len toľko, že títo dvaja chlapi nie sú moji priatelia. Na tejto motorke nesedím dobrovoľne. Pravdou je, že nemám na výber.

Dnes som už ubehol päťdesiat kilometrov tvrdou lesnou cestou. Unikal som pred chlapmi s mačetami, a keď ma obkľúčili, schovával som sa v džungli. Bol som zoslabnutý od dehydratácie a hladu. Stratil som svojich priateľov. Stratil som zmysel pre orientáciu.

Prišiel som o akúkoľvek nádej, že z toho vyviaznem celý. Naozaj si myslím, že zomriem.

Ako tak zvieram telo trasúcej sa motorky, nemôžem si pomôcť, ale premýšľam nad tým, aký som bol hlúpy. Ustavične myslím len

na to, že som všetkých sklamal. Odišiel som z Anglicka bez toho, aby som si usporiadal vzťahy s mamou a otcom, a toho, čo bolo treba napraviť, ostala celá hŕba. Predstavujem si, ako dostanú správu o tom, že som nezvestný. Predstavujem si tie neznesiteľné starosti a stres.

Predstavujem si ich pri tom, ako sa o niekoľko týždňov doma dozvedia, že sa konečne našlo moje telo.

Kiežby som sa s nimi mohol porozprávať, ešte aspoň jediný raz. Kiežby som im mohol povedať, že ľutujem, ako som sa správal, keď som bol mladší.

Kiežby som im mohol povedať, že mi je to ľúto.

Kiežby som im mohol povedať, že ich ľúbim.

Vždy som im to chcel povedať. Odjakživa som si myslel, že v istom okamihu sa so svojou rodinou spojím a napravím všetky svoje chyby. Neschádzajú mi z mysle, kým sa motorka ďalej rúti po kamenistom teréne do tmy a hlasy mojich únoscov znejú čoraz nepriateľskejšie.

Pred niečo vyše sto dňami som vyrazil z južného cípu Afriky. Mojou misiou bolo prebehnúť po dĺžke celý kontinent. Množstvo ľudí mi hovorilo, že je to šialenstvo. Tvrdili, že sa to nedá. Že zomriem.

Zdá sa, že mali pravdu.

A teraz, keď je môj osud v rukách dvoch agresívnych únoscov, potláčam v očiach slzy a myslím na domov.

Myslím na rodinu.

Myslím na svojich blízkych.

Myslím na všetky cesty, ktoré ma priviedli až sem...

1

TÝPEK V PUBERTE

Môj starý otec z otcovej strany sa pravidlami veľmi neriadil. Starý otec z matkinej strany bol, naopak, mužom disciplíny a štruktúry. Vidím sa v nich oboch a obaja sa vidia vo mne.

Môj starý otec z otcovej strany sa narodil v roku 1944 a nikdy nepoznal vlastného otca, amerického letca, ktorý sa počas druhej svetovej vojny ocitol na juhu Anglicka. Jeho mama ho vychovávala sama. Peňazí nemali nazvyš a on sa ako tínedžer často dostával do problémov s políciou. Boli to maličkosti – jazdil na motorke po rodnom meste Shoreham-by-Sea bez poistenia, bil sa, utekal pred políciou, robil veci bežné pre určitý typ dospievajúcich. Vyučil sa za inžiniera, ale nevynášalo mu to, a tak robil aj vyhadzovača v jednom z brightonských klubov. Práve tam sa zoznámil s mojou babičkou. Napochytro sa vzali a do roka sa narodil môj otec. Moji starí rodičia ostali manželmi osemnásť rokov, ale starý otec nebol typ človeka, ktorý by nachádzal uspokojenie v každodennom bežnom živote, a tak sa manželstvo napokon rozpadlo. Nato cestoval po svete, potuloval sa po Austrálii a Ázii, nadväzoval a ukončoval rôzne vzťahy, až napokon v roku 2004 stretol istú Thajčanku a oženil sa s ňou.

Vrátili sa do Spojeného kráľovstva, ale aj keď už mal dni potuliek za sebou, jeho odpor k pravidlám mu ostal. Aj teraz má stále s niekým kvôli čomusi problémy. Nechce, aby mu hovorili, čo má robiť. Pred ôsmimi rokmi mu diagnostikovali nevyliečiteľný typ rakoviny

a dávali mu posledný rok života. Ignoroval pokyny lekárov, prestať piť a vyčerpal svoje kreditné karty, aby mal dosť peňazí na užívanie si života, ktorý mu zostával.

Napriek svojim darebáckym rozhodnutiam, ktoré sa mnohým môžu zdať pochybné, je môj starý otec nesmierne milý a láskyplný človek. Nikdy som ho nevidel takého rozrušeného, ako pri spomienke na svoje psy, ktoré mu uhynuli. Starký ma naučil, že mať veľké srdce a zároveň byť tvrdohlavý nie je nemožné.

Môj starý otec z matkinej strany, ktorý žije o tisíc kilometrov ďalej, bol v mojom živote menej prítomný. V mladom veku vstúpil do jednotiek RAF a v službe zotrval až do odchodu do dôchodku ako práporčík, čo je najvyššia hodnosť, ktorú môže poddôstojník dosiahnuť. Keď bola moja mama mladá, jeho práca si vyžadovala veľa cestovania – Gibraltár, Nemecko, Wales –, a napokon sa usadil vo svojom rodnom meste Forres v Škótsku. Bol „stará škola“: tradičný, disciplinovaný a uznávaný. Bol mužom armády, vynikajúci v športe. Rýchlo behal a bol dobrý vo futbale.

Keď som mal pätnásť rokov, rodičia ma poslali na leto k nemu do škótskej divočiny. Bol som svojhlavý. Asi si potrebovali oddýchnuť a cítili, že môj disciplinovaný starý otec môže mať na mňa dobrý vplyv. Nechcel som tam ísť. Ako väčšina pätnásťročných som chcel chodievať na párty a popíjať s kamarátmi v parku. Nič z toho sa v tomto malom škótskom mestečku nedialo.

Jedného dňa mi oznámil, že si ideme zajazdiť na motorkách. Stará mama nám nabalila obed v podobe tuniakových sendvičov. Nemal som veľmi rád tuniaka a aj som im to povedal. Iný starý rodič by možno zmäkol. Pri nich však nebola šanca. Buď sendviče s tuniakom, alebo nič. Buď dlhá jazda motorkou po lese, alebo nič. Starý otec bol vážny chlap a ja som sa prestal sťažovať. Niečo na ňom vzbudzovalo rešpekt. Jeho disciplína si ma podmaňovala.

Čo bolo nezvyčajné, keďže mladému Russovi Cookovi padlo extrémne zaťažko poslúchať príkazy.

• • •

V ranom školskom veku som bol dosť bystrý chlapec a v škole sa mi darilo. Moje koncoročné vysvedčenia zo Základnej školy Vale v Západnom Sussexe boli vo všeobecnosti veľmi dobré. Mal som kopec kamarátov. Žil som futbalom, hrával som ho v škole, cez víkendy aj na mimoškolských tréningoch. V podstate som hrával štyri- alebo päťkrát týždenne až do svojich šestnástich rokov. Byť súčasťou tímu s kamarátmi mi prinieslo jedny z najlepších spomienok na detstvo. Rodičia mojej vášni pre futbal a šport veľmi napomáhali. Mojím idolom bol David Beckham – sníval som, že sa stanem profesionálnym futbalistom ako on. Čo keby sa to naozaj stalo? Napokon, bol som kapitánom školského tímu a hral som za klub Worthing United. Keďže som bol malý, rýchly a ľavák, začínal som na krídle a potom som sa presunul do stredu. A hoci som bol slušný hráč, nikdy to nestačilo na to, aby som sa stal ďalším Becksom. Môj sen stať sa profesionálnym hráčom mal zostať iba tým: snom.

Napriek tomu som bol dobrým športovcom s kopou energie a vždy, keď som bol s otcom vonku, dával mi malé výzvy. „Prebehni sa k tamtej lampe a ja ti dám desať pencí." „Vybehni na ten kopec a dostaneš desať pencí." Predpokladám, že ma čiastočne motivovalo vreckové. V skutočnosti mi však záležalo na otcovej dobrej mienke. Chcel som na neho urobiť dojem. Chcel som, aby bol hrdý na moje malé úspechy.

Otec bol brúsič nástrojov. Od starkého kúpil staré náradie a zriadil si dielňu. Bolo to tmavé, špinavé, priemyselné miesto páchnuce kovom a potom. Z práce sa vždy vracal pokrytý kovovým prachom. Nepamätám si, že by som ho v tých časoch vídal často, ale spomínam si, že som vnímal to, aký bol veľký a silný. Brúsenie nástrojov bola ťažká a tvrdá práca. Otec v nej bol dobrý a svoju úlohu živiteľa rodiny bral veľmi vážne. Už ako malé dieťa som však vedel, že nechcem, aby bola moja budúcnosť takáto. Moja mama bola popri práci na čiastočný úväzok ešte mamou na plný úväzok a bola v tom úžasná. Bola starostlivá, pozorná a veľmi organizovaná, ale mala plné ruky práce s tromi bujarými chlapcami. A aj s inými vecami.

Jedného Štedrého večera dostal náš celkom bežný rodinný život

trhlinu. Otec sa zrazu bez akéhokoľvek varovania alebo dôvodu začal správať čudne. Zavolal si niekoľko sanitiek a záchranárom tvrdil, že po nás idú akísi ľudia. Sliedil po dome a vypínal všetko, čo bolo na elektrinu, vrátane televízora a rádia, mysliac si, že sa nás snažia kontaktovať záhadné postavy. Táto náhla psychóza znamenala, že musel byť separovaný. A to, samozrejme, viedlo k napätiu v domácnosti. Vedel som, že otcovo správanie už nebude ako predtým, keď teraz užíval silné lieky na svoje psychické problémy.

Ovplyvnilo ma to. Uprostred noci som sa budil s plačom. Nepoznal som nástroje na zdravé spracovanie toho, čo sa okolo mňa dialo. Bolo to v čase, keď ešte rozhovory o duševnom zdraví neboli v spoločnosti také otvorené a rozšírené ako dnes. Nevedel som, čo mám s týmito pocitmi robiť, a tak som nerobil nič. Dusil som to v sebe. Vo svojej mladej mysli som sa na určitej úrovni rozhodol, že by som si nemal dovoliť zapodievať sa týmito emóciami. Potreboval som sa pohnúť ďalej. Nechápal som, že negatívne emócie, ktoré zostanú nespracované, neskôr vyplávajú na povrch v rôznej podobe a prejavujú sa nežiaduco.

Môj brat Ben je odo mňa starší o desať mesiacov a môj brat Andy je zase takmer o dva roky mladší. Ako deti sme spolu vychádzali dobre a máme veľa krásnych spoločných spomienok. Medzi najvýznamnejšie momenty patrí hranie halového futbalu v obývačke (moja mama nikdy nebola jeho fanúšičkou) alebo hranie hry podlaha je láva či stavanie brlohov v lese.

Neraz sme sa aj bratsky pohádali a s pribúdajúcim vekom to bolo čoraz vážnejšie, najmä medzi mnou a starším bratom. Keď som mal štrnásť, poriadne sme si skočili do vlasov. V tom veku som sa správal voči bratovi nesmierne zlomyseľne a nenávistne a pri spätnom pohľade tuším, že práve tam tkvie začiatok môjho odčleňovania sa od rodiny.

Prechod do obdobia dospievania je pre väčšinu mladých ľudí ťažký. V mnohých ohľadoch som sa nelíšil od ostatných v mojom veku. S rastúcou slobodou pribúdali aj moje povinnosti. Získal som väčšiu nezávislosť od rodiny, čo som oceňoval, ale práve vtedy som

si vyberal predmety na maturitu a ako mnohí tínedžeri aj ja som pociťoval ťarchu neznámej budúcnosti. Pri pohľade na mamu a otca som nevidel ľudí, ktorí by žili život, o akom som sníval ja. Toto uvedomenie malo na mňa hlboký vplyv. Spôsobilo, že som sa zdráhal počúvať čokoľvek, čo mi chceli povedať.

Nie je nezvyčajné, že v období dospievania sa dieťa dostáva do rozporu s rodičmi. Moje správanie však bolo extrémne. Teraz, keď sa na to pozerám cez prizmu dospelosti, hanbím sa. Očakávania mojich rodičov neboli neprimerané. Chceli, aby som sa s nimi rozprával slušne. Chceli, aby som sa k nášmu domu a k rodine správal úctivo. Moje štrnásťročné ja nedokázalo pochopiť, aké je to dôležité. Počul som len pokyny, nie vysvetľovanie. Nevidel som dôvod dodržiavať pravidlá, ktorým som nerozumel. Možno to bola črta, ktorú som zdedil po starom otcovi z otcovej strany. Možno som si za to mohol sám. Tak či onak, priviedlo ma to na zložitú cestu. Keď mi mama povedala, že musím byť do určitého času doma, ignoroval som ju a vrátil som sa, kedy som chcel. Ak na niekoľko dní odišli z domu, usporadúval som bujaré večierky a zasvinil celý dom. Myslím, že ani jedno takéto správanie nebolo osobitne nezvyčajné samo osebe, ale keď sa nazbierali, vyvinul sa z nich nedostatok rešpektu voči mojim rodičom, ktorý nakoniec viedol k úplnému rozpadu nášho vzťahu.

V škole ma zaradili do skupiny nadaných a talentovaných a očakávalo sa odo mňa, že mi to pôjde skvele. Moje známky z maturitných predmetov sa však zrazili so zmenou v mojom správaní a moje študijné výsledky sa čoskoro zhoršili. Bolo mi to jedno. Zdalo sa mi, že skúšky sú neoddeliteľnou súčasťou systému, ktorý trval na tom, že ak chcem uspieť, musím ísť určitou cestou. Sprav danú skúšku a dostaneš túto prácu. Získaj túto prácu a budeš viesť spokojný život. Tento systém ma ničím nepriťahoval. Nechcel som byť viazaný jeho pravidlami. Bol som si istý, že môžem zlyhať vo všetkom, čo mi všetci hovorili, že *musím* urobiť, a napriek tomu si užívať život. Čo oni vedeli, dočerta? Chcel som ľuďom dokázať, že sa mýlia, len preto, aby som im dokázal, že sa mýlia.

Keď si spomeniem na svoje tínedžerské ja, cítim sa rozporuplne. Cesta, ktorú som si vtedy vybral, bola nakoniec správna, ale uvedomujem si, že som mal veľké šťastie, že som sa zmenil na túto verziu seba samého; bolo by pre mňa príliš jednoduché ísť cestou sebazničenia a stať sa niekým úplne iným. A takmer sa mi to podarilo.

Možno ma vtedy nezaujímalo uznanie od mojich rodičov, zato som bažil po uznaní od mojich rovesníkov. Chcel som byť jedným z nich. Pri futbale začalo ísť viac o párty so spoluhráčmi než o samotnú hru. Túžil som po ich uznaní. Chcel som nosiť rovnaké oblečenie, mať totožný účes a tráviť čas na rovnakých večierkoch. A nechcel som, aby do toho zasahovali rodičia, lebo som mal pocit, že sú prekážkou v tom, ako chcem žiť svoj život. Mama mi kládla bežné otázky: „Prídeš domov na večeru?", „Pôjdeš s nami cez víkend na rodinnú oslavu?" Ja som však neodpovedal bežne: dával som jej hrubé jednoslovné odpovede. Keď poznamenala, že žijem pod jej strechou, odpovedal som príšerné veci. Hovoril som, že to nie je jej strecha, ale otcova, lebo on za všetko platí. Úmyselne som všetko rozdeľoval a sabotoval, aby som zdôraznil, ako veľmi pre mňa naša rodina nič neznamená. A ak si rodičia dovolili ponúknuť mi nejakú radu, moja reakcia bola mimoriadne pohŕdavá a prudká. Cítim sa trápne, keď si spomínam na veci, ktoré som povedal. „Prečo by som mal počúvať vaše rady? V živote si nikdy nič nedokázal. Zavri ústa."

Neviem si predstaviť, aké ťažké muselo byť pre mojich rodičov prijímať tento neutíchajúci príval brutálnych urážok a odmietavého postoja. Viem však, že ich prirodzenou reakciou bolo hasiť oheň môjho pohŕdania ohňom vlastného hnevu a rozhorčenia. Moje nepríjemné reakcie vyvolávali zlomyseľné hádky. „My sme nikdy nič nespravili s naším životom? To ty si nikdy nič nespravil so svojím životom a nikdy ani nespravíš." Bezpochyby sa moji rodičia cítili takí silno znevážení, že považovali za potrebné nejako ma ponížiť. S odstupom času ich reakciu chápem. V tom čase tieto poznámky len posilnili moje odhodlanie, že nepotrebujem nikoho iného, kto by mi pomohol nájsť cestu životom, a už vôbec nie ich. Nedovolil

som im, aby vo mne vyvolali pocit, že v živote nič nedokážem. Napĺňal ma odpor a zlosť, ale aj odhodlanie, že ak si myslia, že nedokážem žiť sám, ukážem im, ako sa mýlia.

A tak som sa v sedemnástich rokoch, počas skúšok v strednej škole, keď sa hádky stali príliš divokými a vzájomná nevraživosť príliš veľkou na to, aby s ňou ktokoľvek z nás mohol žiť, odsťahoval.